

OBČANI O SEBI IN O DRUGIH

»Zlatik« Moščan

V Mostah smo dobili novega obrtnika, tokrat edinstvenega v vsem času, odkar obstaja občina v Mostah, namreč – zlatarja. Te obrti ni veliko v celotni občini, češčitati moramo mlademu zlatarju in mojstru, da se je odločil za samostojni poklic zlatarja, in to v obrobni občini, kot je naša, saj vemo, da je tak poklic donosen predvsem v središču mesta. Na Zaloški cesti št. 24 pred zapornicami je odprl svojo zlatarsko delavnico 23-letni Rudolf Trtnik-Tomaž malo, toda lično delavnico. V njej ima zaposlena dva vajenca in razumejo se, saj mojster ni dosti starejši od njih. Zlatnina, ki se sveti na mizah, se pod spretnimi rokami hitro spreminja v nove in lične predmete.

„Kako to, da ste se že pri tako mladih letih odločili za samostojen poklic, za poklice, ki že ne začetku zahteva sorazmerno veliko obratnega kapitala?“

„Temu je botrovala izjemna priljubljenost. Moj znanec – tudi zlatar doma iz Tržiča – se je odločil, da gre v Avstrijo in mi je poceni ponudil celotno obrt. Zagrabil sem za priložnost in s pomočjo staršev kupil to, kar vidite tukaj.“

Rudolf Trtnik: „Pri meni so poročni prstani za 20 % cenejši.“

„Pa ste z obrtjo nadaljevali tam, kjer jo je on opustil?“

„Da, leto dni sem nadaljeval njegovo delo v njegovem lokalu. Pri tem sem se privadil poklica svobodnega obrtnika in koristilo mi je to, da je bil lokal že znan.“

Spomenik tudi udarniškem delu

Vsi, ki so po vojni imeli kakršnegakoli opravka pri graditvi zadružnega doma v Zadvoru, so se pri tem srečevali tudi s sedaj 66-letnim Tonetom Maroltom iz Podmolnika. Bil je duša in motor za zadružni dom in še danes se ga spominjamo kot izrednega delavca in entuziasta povojnega dela pri graditvi porušene domovine in pri postavljanju novih kulturno-prosvetnih objektov. Največje priznanje za to delo pa mu je gotovo to, da se vsi, ki ga tudi poznajo morda le po videzu, o njem pogovarjajo kot o človeku, ki je zgradil zadružni dom v Zadvoru. Posebna zahvala mu gre za to, ker se je tega dela lotil takoj prva leta po prenehanju trpljenju v nemških koncentracijskih taboriščih.

„Kdaj ste pričeli z graditvijo zadružnega doma?“

– V prvih mesecih leta 1947 smo v kratkem krajevem ljudskem odboru in Dobruh ustanovili pripravljalni odbor za postavitev zadružnega doma. Takrat se je ravno pričela splošna akcija za postavitev zadružnih domov, ki jih ni bilo ali pa so bili porušeni in mi smo hoteli biti med prvimi. Sestalo se nas je 11, in to je bil naš iniciativni odbor za postavitev tega doma.

„Kako pa je šlo naprej?“

– Po nekaj sestankih in dogovorih nam je Matija Frkovič iz Hrušice „udarniško“ napravil načrt zadružnega doma, mi pa smo iz svoje sredine izbrali predsednika tega odbora, in to sem postal jaz. Graditvo smo pričeli še isto poletje. Z gradnjo smo imeli toliko komplikacij, kolikor jih bi verjetno bilo danes. Sprva je šlo vse v redu, potem pa so pričeli drugi za drugim izostajati s sestankov in dela in tako sem ostal sam. Organizirali smo pomožno delovno silo, zidal pa sem sam. Sredi največjega dela sem vzel mesec dni dopusta in delal 8 ur plačano, ostalo pa udarniško. Ko delo še ni bilo končano, sem ponovno vzel dopust in to je šlo tako naprej, da se nisem več vrnil v Papirnico. Vevče, temveč sem delal zadružni dom in se kasneje tam tudi zaposlil.

„Kako pa je potekalo to delo?“

– Včasih precej naivno, posebno če gledam z današnjimi očmi. Ljudje je bilo na prostovoljnem delu vedno dovolj, toda nismo imeli kvalificirane delovne sile in strojev. Vse smo delali tako rekoč z golimi rokami. „Kaj pa ljudje, kako so gledali na prostovoljno delo?“

– Dobro in pošteno. Ljudje so

„Kakšen pa je bil zaslužek?“

„Sprva še kar v redu. Obrt je bila vpeljana in je za silo kar šlo. Toda na večji zaslužek nisem mogel misliti. Poznal se je, da ima Tržič malo ljudi in da je meja blizu. Vsakdo je šel raje čez mejo, kjer je bilo ceneje, ali pa v Kranj, kjer je bilo več zlatarjev.“

„Torej ste se zato odločili za Ljubljano in za Moste?“

„Seveda, predvsem zaradi gospodarske koristi in tudi zato, ker sem doma iz Polja. Za Moste pa sem se odločil predvsem zato, ker sem vedel, da ta predel nima nobene zlatarne in je tudi tu precej ljudi.“

„Kako pa lokal? Kako ste prišli do njega?“

„Čisto po sreči. Ob neki priložnosti sem na naši občini, na oddelku za gospodarstvo, vprašal, če je kak lokal v Mostah, kjer bi odprl zlatarno. Ponudili so mi dva, toda nista mi odgovarjala. Zvedel pa sem, da je na Zaloški cesti prazna soba. Tu je stanovala stara ženica, ki je nedavno umrla in soba je bila prazna. Poiskal sem dediče, se z njimi pogovoril za najemnino in za vse drugo, nekaj predelal in sedaj sem tu.“

„Kakšne stvari izdelujete, oziroma popravljate?“

„V glavnem po naročilu iz prinesenega materiala, kot broške, prstane, obeske in sploh vse, kar spada v moj poklic. Seveda, to tudi vse popravljam.“

„Vi ste občan naše občine in tudi dajate boste odvajali naši občini. Kako ste to uredili?“

„Davek bom moral plačati kot vsak občan in obrtnik občine, le za prvo leto so mi občinski (in ne splošni) davek znižali za 50 %.“

„Pa imate dosti strank?“

„Kot vsak začetnik. Upam pa na boljše. Pozna se, da ni bilo v Mostah zlatarske delavnice. Po strankah vidim, da so Moste resnično potrebovale tako delavnico.“

„Verjetno bo bralce Naše skupnosti in občane zanimalo, kakšne so cene!“

„Povem vam, da so sorazmerno nizke. V Mostah sem obrt šele odprl in da si pridobim stranke, delam 20 % ceneje od drugih. Npr.: poročna prstana širine 7 mm staneta od 100 do 160 din, pač glede na obliko in gravuro.“

„Kako pa ste s časom – ali vam ga kaj ostane in kako imate odprto delavnico?“

„Prostege časa skoro nimam. saj je delavnica odprta od 7.30 do 18. ure zvečer in mi torej časa zmanjkuje veseposod. Upam pa, da bo pozneje boljše, posebno če bom zaposlil pomočnika.“

delali in niti pomislili niso na plačilo. Delali smo z nekimi ideali. Tega sedaj manjka in mladini bi bilo potrebno vcepiti v glavo, da je treba za skupnost tudi kaj žrtvovati in ne da samo čaka na njo.

„Torej se čutite danes pozabljeni, oziroma vidite, da tisto, kar ste vi in vam enaki delali, ne vrednotijo dovolj, posebno mladini!“

– Tako je. Zelo malo se piše o delu v povojnih letih na razumljiv način, da bi mladina spoznala, kako in na kakšen način smo delali. Lahko rečem, da je ravno udarniško delo po vojni ogromno prispevalo k temu, kar danes imamo. Največ od tega pa imajo ravno mladi, to so tisti, ki to delo najmanj vrednotijo.

„Da bi obudili spomin na preteklo dni in žrtve, so letos v Zadvoru ustanovili odbor za postavitev spomenika Molniški četi, v katerem ste tudi vi. Kako gledate na to?“

– Prav je, da so take svečanosti in odkritja obeležili pretekli dobi, saj vplivajo tudi na današnje dni; toda to se vse nanaša na čas med vojno, povojna leta pa popolnoma pozabljamo, kot da jih ni bilo. Tudi po vojni je bilo dosti akcij splošnega pomena, tem akcijam v spomin ne stoji noben spomenik.

„Toda gotovo boste z veseljem sodelovali v tem odboru?“

– Seveda in to rad. Vesel sem že, da so se me spomnili in me povabili k sodelovanju! Imam tudi lepe spomine na samo ustanovitev te čete in 11. julija se bom praznoval z veseljem udeležil.

Tone Marolt: „Zadružni dom sem zidal domala sam.“

Več uslužnostnih obrti

Zalog s svojimi tovarnami, tovorno postajo in drugo dejavnostjo je že zdavnaj presegel področje nekdanje vasi, saj se razprostira na velikem področju in ima tudi veliko ljudi, predvsem delavstva; ti pa potrebujejo razne usluge – od čevljarjev, krojačev pa do trgovin, frizerjev in drugih uslužnostnih obrti. V vsem Zalogu je ena sama frizerka za dame, 24-letna Ida Alagič, rojena Založanka, 5 let poročena in mati 3-letnega fantka. Frizerski salon in delo v njem ji vzame veliko časa, saj je odprti skoro ves dan, toda kot pravi, ji vseeno ostane še malo časa zase in za otroke, predvsem zato, ker si zna delo razporediti in ker si čas za to preprosto vzame.

„In kdaj ste pričeli s svojo obrtjo?“

„Pred dvema letoma in pol.“

„Pa je bilo težko dobiti prostor za frizerski salon?“

„Da, kar precej. Bila sem še mlada in ko sem spraševala za lokal, me ljudje sprva sploh niso resno jemali. Sem pa le „staknila“ prazen prostor v zadnjih prostorih zadružnega doma, si tam uredila lokal in zaprosila za obrtno dovoljenje.“

„So vam delali kakše težave pri izdaji obrtnega dovoljenja?“

„Ne, nobenih.“

„Kaj pa sanitarna inšpekcija?“

„Tudi ta mi ni delala težav. Lokal je bil sicer majhen, a ličen.“

„Toda danes imate precej velik lokal?“

„Da, imam ga. Prišla pa sem do njega tako, da mi je prostor odstopilo podjetje Krajina vino. To se je združilo s Slovenija vinom, to podjetje pa ni imelo interesa obdržati tu lokal. Tako sem prišla do njega jaz, vmesno steno podrla in ga razširila tako, da je tak, kot je danes.“

„In ste z lokalom zadovoljni?“

„Sem, saj drugega si ne morem dobiti. Zameriti pa je občini, pa tudi urbanistom in arhitektom, da pri projektiranju objektov ne mislijo dovolj na lokale, saj teh vedno manjka in obrtniki se morajo stiskati v neustreznih lokalih, po dvoriščih in zakotnih krajih.“

„Torej niste zadovoljni s tako politiko?“

„Se daleč ne. Če pogledate lokale v drugih državah in jih primerjate z našimi boste videli, da je pri nas prava revščina. Lokalov ni, posebno

Besnica potrebuje asfalt

V Besnici, dolgi vasi 8 km svoje magistrale, živi tudi več kmetov; toda kmetov, ki bi se preživljali izključno z zemljo, je le 5. Ti so v glavnem starejši ljudje, ker je mlade industrija zvalila v tovarne – polje in s tem najtežje delo pa je ostalo starejšim. S takim stanjem niso zadovoljni in ne vedo, kdo bo za njimi prijel plug ali brano. Tudi moj sogovornik, Anton Žagar iz Besnice št. 23, ni več mlad, saj ima že 53 let, in tudi njega tarejo podobne težave, kljub temu da je trden kmet z 8 hektari obdelovalne zemlje in 35 hektari gozda. Poleg dela na kmetiji ima delo tudi doma, saj potrebujejo štirje otroci tudi očeta in svetovalca.

„Pa vam otroci že kaj pomagajo na kmetiji?“

– Veliko ne! Vsi hodijo še v šolo in ta jim vzame precej časa, tako da za kmečko delo še ne pridejo v poštev.

„Kdo pa vam potem pomaga pri delu, saj je na tako velikem posestvu potrebno tudi precej delovnih rok?“

– Vse delo leži v glavnem le na mojih ramah, seveda pa mi delno pomaga tudi družina. Velika pomočnika pri delu še sta mi brat in njegova žena – ma se moram za marsikaj zahvaliti in brez njune pomoči bi težko shajal.

„Kaj pa vaši pridelki in pridelki doline – gredo dobro v denar?“

– Poljskih pridelkov ta dolina v glavnem nima, redimo pa živino in ta gre v denar, kot so cene na trgu. Mleka prodamo dosti in to nam je stalni vir dohodka, na katerega se lahko zanesemo.

„Kaj pa gozd? Tu naokoli ga je precej – ali vam ne daje zaslužka?“

– Gozda je res precej, toda ni kvaliteten. Pobočja so zelo strma in tu raste le les za kurjavo in kot veste, je danes nafta velik konkurent lesu.

„In kostonj? Vem, da se je pred vojno, pa tudi po njej precej ljudi preživljalo s prodajo kostonjevega lesa. Kako je v tem?“

– Kostonjev les zadnja leta nima nobene cene in kostonj za tanin sedaj kupuje ena sama tovarna. V glavnem gre dobro v prodajo tehnični les, tega pa imamo manj kot morda na prvi pogled kažejo zelene površine gozdov.

„V hlevu sem videl precej glav goveje živine. Za kakšne namene imate to živino in zanima me, če ste kooperant?“

– Goved je moja, sem pa kooperant za oddajo mleka Agrokombinatu Barje. Nekaj govod redim za prodajo, kako govod pa prodam tudi za vlečno živino, saj v naših krajih traktor še ni splošno živili.

„Kakšno vlogo ima pri vas kooperacija?“

ne na prometnih in izpostavljenih mestih. Manjka predvsem uslužnostnih obrti.“

„Kot vidim, imate strank dovolj. Kaj menite, bi bil Zalogu potreben še kak damski frizer?“

„Mislim, da zaenkrat ne. Ljubljana je zelo blizu in ljudje, ko se vračajo iz službe, stopijo v mestu tudi k frizerju. Povrhu tega pa je tudi veliko frizerk, ki delajo na črno in to se pozna tudi meni. Moje stranke pa so zelo zadovoljne in ko enkrat pridejo k meni, ostanejo stalne stranke.“

„In delate le ženske frizure?“

„Ne, tudi manikiram.“

„Zanima me, katere ženske hodijo največ k vam?“

„Na žalost tiste, ki so že tako lepe in urejene, to je predvsem mlade. Čudim se, da pri nas, kjer veliko trošimo za razne luksuzne stvari, ženske starejših let ne najdejo časa ali pa denarja za frizerja. Vsa reklama in vsi nasveti raznih strokovnjakov pri tem ne pomagajo dosti.“

„Torej ste predvsem za pomladitev in polepšanje starejših žensk!“

„Vsekakor. Iz moje frizerske prakse vem, da dobijo urejene ženske večjo samozavest in spoštovanje drugih, pa tudi svojega moža.“

„Vam kot obrtnici ne preostaja časa, zanima pa me vendarle, če morebiti prosti čas porabite tudi za kakšno politično delovanje, na primer v KS ali kje drugje?“

„Zaradi specifičnosti mojega poklica mi res ostaja malo prostega časa in tega izkoristim predvsem za družino. Sem pa bila nekajkrat na sestankih KS, predvsem takrat, ko je šlo za železniške podvoze v Zalogu.“

„Kot rojena Založanka ste bili priča velikih sprememb zadnjih let v Zalogu. Kaj bi mi lahko povedali o tem?“

„Z naseljitvijo ljudi in z novo industrijo so se odpirali tudi problemi, kot so ureditev cest, pločnikov, telefonov, rekreacijskega centra, kopališča, pa tudi in predvsem otroškega vrta. Manjka tudi lokalov, kot npr. slaščičarne ali kaj podobnega. Vedo se najde denar, tudi pri privatnikih, za gostilne, za ostalo pa le redkokdaj.“

„Bi morebiti imeli vprašanje za javnega delavca v naši občini?“

„Ne, mogoče kdaj drugič.“

„Kot rojena Založanka ste bili priča velikih sprememb zadnjih let v Zalogu. Kaj bi mi lahko povedali o tem?“

„Z naseljitvijo ljudi in z novo industrijo so se odpirali tudi problemi, kot so ureditev cest, pločnikov, telefonov, rekreacijskega centra, kopališča, pa tudi in predvsem otroškega vrta. Manjka tudi lokalov, kot npr. slaščičarne ali kaj podobnega. Vedo se najde denar, tudi pri privatnikih, za gostilne, za ostalo pa le redkokdaj.“

„Bi morebiti imeli vprašanje za javnega delavca v naši občini?“

„Ne, mogoče kdaj drugič.“

„Kot rojena Založanka ste bili priča velikih sprememb zadnjih let v Zalogu. Kaj bi mi lahko povedali o tem?“

– Skoraj nobene in ta izraz obstaja le na papirju. Center našega kombinata je preveč oddaljen in skorajda ni povezave med njim in nami. Povrhu vsega pa je tudi Agrokombinat vezan na dnevne cene, ki

Anton Žagar: „Kostonjev les zadnja leta nima nobene cene.“

zelo nihajo in je tudi njim zelo težko držati se nekih stalnih cen in s tem tudi dogovorov.

„Vi ste tudi eden vodilnih članov KS Besnica. Kaj mi lahko poveste o njenem delu?“

– Naša KS ima posebne probleme, ki se razlikujejo od tistih v mestu. Tam imajo marsikaj urejeno – od cestišč, cestne razsvetljave, trgovin in kupe drugih stvari, o katerih mi še sanjati ne smemo. Mi pa ves denar, ki ga dobi KS, porabimo le za krpanje makadamske ceste in za stvari, ki so za nas življenjsko nujne. Zadnja leta smo na primer denar, ki ga je dobila KS, razdelili kmetom za nakup gnojil kot posojilo s 70-odstotnim vračanjem v dveh letih. S tem smo pomagali kmetom v težnjah za njihov obstoj in izboljšanje njihovega osebnega standarda, ne moremo si pa na tak način izboljšati cest in objektov splošnega interesa doline.

„In kaj je glavni problem te doline?“

– Zaenkrat cesta. Ta je še makadamska in polna vozil, ki dvigajo prah na njive in naše pridelke. Če to ne bo urejeno, bomo ob ves pridelek, saj s prahom pokrita narava ne rodi. Na vsak način mora biti cesta čim prej asfaltirana, če nečemo, da bi ljudje še bolj ne silili v mesto. Taka cesta in naša dolina naplohi bi bila privlačna tudi za turiste; to pa bi bilo v korist tudi skupnosti.

nosti. Navsezadnje pa moramo s tako politiko zadržati ljudi v teh krajih tudi za primer vojne. Nič nam ne pomaga splošno ljudska obramba, če ne bo ljudi. Spomnimo se samo partizanov in pomoči, ki so jo bili deležni ravno v hribovskih vaseh.

Delavčev glas ne odmeva v deveto vas

Tovarna Totra v Zgornji Hrušici izdeluje pozamentarijske izdelke in predeluje plastične mase v razne artikule; od vezalk za čevlje do cevi za vodo. Te se zadnja leta zelo uveljavljajo v proizvodnji gre sproti v denar. Med 320 delavci dela kot samostojni in edini analitik te tovarne tudi 27-letna Zlatka Uršič, mati 4-letnega fantka. Doma je v Viča in na delo se mora voziti z avtobusom, tako da ji precej časa jemlje vsakodnevna vožnja.

„Pa vas to ne ovira pri delu, oziroma doma pri vzgoji otroka?“

– Niti ne. Otroka mi pazijo starši, poti v službo pa sem se že privadila, tako da mi ni težko vztrajati zjutraj ob pol petih.

„Kdaj pa potem pridete domov?“

– Že ob treh, tako da mi popoldan ostane še precej časa za otroka, pa tudi zame.“

„In na kakšnem delovnem mestu delate v tej tovarni?“

– Na mestu analitika.

„Prosim, povejte malo več o delu te službe!“

– Najbolj nazorno in razumljivo vam bom o njej lahko povedala s primerom. Naša tovarna izdeluje vezalke za čevlje, pa tudi druge artikule in moje delo je, da ugotovim, koliko materiala, delovnih ur in drugega je bilo potrebno za proizvodnjo določenega števila nekega izdelka. To mi je potrebno zato, da ugotovim, ali je bilo pri tem porabljenega preveč materiala in vsega drugega glede na stroške.

„In to je vse?“

– Ne. Ob previsokih stroških mora analitik podjetje pravočasno obvestiti o situaciji pri izdelavi nekega izdelka, podjetje pa potem prek strokovnjakov preveri in ugotovi, kje bi se dalo kaj izboljšati in izdelek poceniti.

„Kaj pa zasledovanje prodaje v prodajni mreži; gre to v delo analitika ali ne?“

– Po mojem bi to moralo soditi njemu.

„Pa pri vas?“

– Ne. Na mestu analitika sem sama in ne uspem, da bi zasledovala še trg in prodajno mrežo. Morebiti pri nas zaenkrat še ni potrebe, ker gre vse dobro v denar, toda če se bo to enkrat ustavilo, bo za ugotavljanje trga in prodaje verjetno že prepozno.

„Torej bi za celotno analitsko službo potrebovali več ljudi?“

– Vsa še dva, če hočemo, da bo analitska služba v redu in da ne bo prišlo do presenečenj v tovarni, saj vemo, da so presenečenja v neki tovarni lahko usodna za njen obstoj.

„Pa se ljudje tudi sami brigajo, da bi se to stanje izboljšalo?“

– Seveda se! Ravno te dni imamo sestanek KS o predlogu, da razpišemo samoprispevek za asfaltiranje ceste. Upam, da bo referendum uspel, želim pa, da nam pri tem pomagajo tudi drugi.

Zlatka Uršič: „Socialna služba v tovarni je premalo razvita.“

„Zanima me samoupravljanje v vaši tovarni. Ali mi lahko poveste kaj o tem?“

– Mislim, da je pri nas to še kar urejeno, je pa kljub temu kdaj še košljivo – kot tudi drugod, ne samo pri nas. Vse važnejše odločitve gredo na delavski svet in predsednik na teh sestankih živi in prepričljivo poziva ljudi k razpravi, toda rezultat je prevečkrat zelo pičel. Člani delavskega sveta v glavnem le gledajo in poslušajo in k besedi se oglašijo le redkokdaj.

„Zakaj ne?“

– Ne vem, morebiti so nezainteresirani z mislijo, da se tako in tako ne bo nič spremenilo, ali pa so premalo šolani, da bi se na sploh lahko spustili v debato, razen kadar gre za njihove osebne dohodke.

„Kaj pa vi, ali sodelujete na teh razpravah in sestankih?“

– Zaenkrat nisem članica delavskega sveta in pri tem nimam besede.

„Kaj pa socialne in njim podobne službe, ali so v tovarni in delajo v njihovo korist in zadovoljstvo?“

– Imam občutek, da ta služba ne dela dovolj v interesu delavca in da je sploh premalo razvita, saj nimamo nekega delavca, ki bi se bavil s temi problemi.

„Zanimajo me zaslužki v vaši tovarni – so zadovoljni?“

– Verjetno zadovoljen ni nihče, toda kot vem, Totra izstopa v tekstilni stroki z zaslužki, ki so višji kot pri drugih; kljub temu ima vodilni inženir 3000. – dia plače, poprečne delavcev pa je 1200. – din. Razlike torej niso velike.

Mineral

Tovarna naravnega in umetnega kamna

LJUBLJANA

Proizvajamo in nudimo:

- teraco dolomitni pesek
- teraco plošče
- izdelke iz betona in umetnega kamna
- marmor plošče v različnih velikostih in barvah

ŠMARTNO OB SAVI

V prejšnji številki Naše skupnosti smo na kratko omenili delo in politično življenje v Šmartnem. To pot objavljamo sliko kulturnega doma družbenih organizacij. Veliki napori tamkajšnjih občanov torej niso bili zaman in zeleti je le, da bi dom kar najhče služil svojemu namenu.

CIRIL ZUPANČIČ